

OB OSEMDESETLETNICI GASILSKEGA DRUŠTVA V ŠKOFJI LOKI

Pred nami ležita dva zgodovinska dokumenta, ki sta se ohranila v arhivu škofjeloškega gasilskega društva lepo dobo 80 let. To sta za škofjeloške gasilce važni, a za škofjeloške občane zanimivi zgodovinski listini.

Posebno važna je prva listina, ki je v slovenskem jeziku. To je zapisnik drugega pripravljalnega občnega zbora požarne obrambe v Škofji Loki. Občni zbor je bil dne 30. januarja 1876 v prostorih meščana Deisingerja. (Tu je treba pripomniti, da je bil prvi pripravljalni občni zbor že 1. decembra 1873. Zapisnik tega občnega zbora pa ni ohranjen). Drugega občnega zbora se je udeležilo 32 škofjeloških meščanov. Med udeleženci čitamo imena Janez Maček, Janez Triller, Franc Jesenko, Tomaž Hafner, Karl Fabiani, Jurij Deisinger, I. N. Koceli, Leopold Dermota, Mihael Demšar, Franc Rupar, Janez Gusell in druge. V glavnem so na tem občnem zboru obravnavali sestavljena pravila.

Zanimiva je tudi naslednja listina: vabilo na ustanovni občni zbor. Ustanovni občni zbor je potekal že v znamenju potrjenih pravil, ki jih je potrdila deželna vlada Kranjske dne 14. aprila 1876. Vabilo na občni zbor je sestavljeno že dvojezično in sicer najprej v nemščini in nato šele v slovenščini. Posnemam slovenski tekst:

Povabilo k obcnemu zboru dne 29. IV. 1876 pri gospodu Janezu Mačku (I. nadstropje) ob 7 zvečer ustanovitve gasilske družbe v Loki.

Program

1. Poročilo o delovanju dosedanjega odbora in o doseglem uspehu (Obmann Krenner).

2. Poročilo denarničarjevo (Cassier G. Deisinger).

3. Pojasnilo pravil in njih predlaganje (Schriftführer Franc).

4. Vstanovljenje požarne brambe, Volitev načelnika in 3 voditeljev in njih namestnikov.

5. Izročitev vsega premoženja Comandi gasilne družbe.

Vabilo je podpisal »Provisorični Comité« z datumom 24. IV. 1876. Po sprejetju društvenih pravil in potrditvi po tedanjem državnem organu je pričelo škofjeloško gasilsko društvo redno delovati. Prvi požar je bil večjega pomena in sicer so gasili papirnico v Medvodah. Že 19. junija 1876 so poleg aktivnega članstva pričeli zbirati tudi podporne člane tako imenovane »podpiralne ude«. Že v tistem času je imelo društvo kar lepo število podpornih članov, ki so kmalu omogočili nabavo raznega gasilnega orodja in opreme. Podporno članstvo je imelo približno take pravice in dolžnosti kot jih ima danes. Po pravilih čl. 6 je vsak »podpiralni ud« imel pravico udeleževati se vseh zborov in društvenih skupščin, ni pa imel pravice do glasovanja. Lahko je stavil pismene predloge in nasvete ter je imel na skupščinah tudi pravico govoriti.

Razvoj loškega društva je šel skladno z razvojem sorodnih gasilskih društev na Slovenskem. Naše društvo je bilo ustanovljeno kot šesto na bivšem Kranjskem in kot prvo na Gorenjskem. Razvoj gasilstva na Slovenskem pa je bil nekako takšen:

Požarnovarnostna služba se je na ozemlju Slovenije pričela organizirati okoli leta 1792. Precej velik poudarek so ji dali Francozi za časa Napoleonove Ilirije. Francoska vlada je namreč v Ljubljani leta 1814 ustanovila požarno policijo. Ta ustanova pa je bila zelo kratkotrajna, saj je takoj po odhodu francoskih čet nehala delovati.

Tudi Avstroogrska je imela obvezno požarnovarnostno službo. Za opravljanje gasilske službe so bili določeni posamezni stanovi, in sicer: dimnikarji, kovači, tesarji, ključavničarji itd. V Ljubljani so bili za prevoz gasilnega orodja odgovorni mestni izvoščiki (fijakerji).

Požarnovarnostna služba se je v mestih nenehoma razvijala in je nalagala županom in mestnim svetovalcem dokaj odgovorne naloge. Zato ni čuda, da so se kaj hitro zavzeli za misel, da ustanove društvo, ki naj bi skrbelo za požarno varnost. Tisti čas se je v Sloveniji snovalo telovadno društvo Južni Sokol po

zgledu podobnih društev, ki so delovala na Češkem predvsem zato, da bi širila med ljudstvom narodno zavest in telesno kulturo. Tedanja reakcionarna Avstro-ogrška ni rada gledala ustanavljanja takih društev, ker jih je smatrala za pre-vratniška. Da bi bila ustanovitev Južnega Sokola olajšana, je društvo prevzelo med svoje dolžnosti tudi gasilsko službo.

Razumljivo je, da Južni Sokol ni mogel zadovoljivo opravljati poleg svojih velikih nalog narodnega prebujanja in telesne vzgoje še gasilske službe. Zato je Ljubljana po zgledu drugih avstroogrških mest leta 1870 ustanovila prvo gasilsko društvo. Isto leto je bilo ustanovljeno tudi gasilsko društvo v Ptuj in v Laškem, leto kasneje pa še v Mariboru, Celju, Krškem in Metliki. Po letu 1871 so se pričela ustanavljati gasilska društva in čete tudi po drugih večjih krajih Slovenije.

Takratni nemški gospodarji so mislili gasilstvo uporabljati kot sredstvo za ponemčevanje slovenskih krajev. Zaradi tega so hoteli imeti v društvih nemško poveljevanje in uradovanje. Vsa komandna mesta so skušali obdržati v svojih rokah. Vendar se jim to ni posrečilo. Na podeželju in v manjših slovenskih mestih so prehajala gasilska društva kaj hitro v slovenske roke. Da bi uvedli slovensko poveljevanje, je že leta 1887 Ignacij Merhar, načelnik prostovoljne požarne brambe v Dolenji vasi pri Ribnici, izdal 64 strani obsegajoči »Vadbeni pravilnik za slovenske prostovoljne požarne brambe«.

Tudi v našem društvu je bilo do leta 1889 vse uradovanje in poveljevanje v nemškem jeziku. Veljal je tudi nemški pozdrav: »Gut Schlauch!« Po letu 1889 pa se je pričelo uvajati že dvojezično uradovanje, ki je leta 1895 prešlo v izključno slovensko. S tem letom je bilo v društvu uvedeno tudi slovensko poveljevanje.

Tehnični razvoj društva je bil dokaj hiter. Izpopolnjevali so orodje, opravo, kakor tudi brizgalne, ki so bile prvotno ročne in pozneje motorne. Danes je društvena orodjarna prav dobro oskrbljena z gasilnim orodjem, odbor pa si prizadeva, da bi dobila tudi naj sodobnejše gasilne naprave.

Društvo je že ob 10-letnici svojega obstoja ustanovilo svoj Bolniški sklad, pozneje preimenovan v Podporno matico. Naloge tega sklada, ki je bil ustanovljen 50. julija 1886, so bile: »1. požarnega brambovca v boleznih podpirati, 2. mu, ako umrje, k pogrebnini pomagati, 3. ga še posebej podpirati, ako bi vsled požarne službe zbolel, si kako telesno napako nakopal ali umrl« (navajam dobesedno). Društveni člani so urejali zdravniško službo, blagajniško poslovanje, sredstva in drugo. Zanimiv je § 15, ki pravi: »Sifilitične bolezni so od vsake podpore izključene.«

Leta 1901 je slavilo društvo svojo 25-letnico. Pri teh slavnostih je bilo zastopanih 29 gasilskih društev s 424 gasilci v uniformah. Gasilsko društvo pa še ni imelo svojega doma. Tudi shrambe za gasilno orodje niso bile zadovoljive in je predvsem manjkalo prostora. Zato so si škofjeloški gasilci močno prizadevali, da dobe svoj dom. Prvi gasilski dom v Škofji Loki na Mestnem trgu je bil odprt leta 1906 ob 50-letnici obstoja društva. Proslave se je udeležilo 50 gasilskih društev ter je bilo zastopanih vsega skupaj 485 gasilcev v uniformah. Štiridesetletnica gasil-skega društva pa je padla v razdobje prve svetovne vojne in so jo naši gasilci doživljali na vojnih poljanah. Zato pa so 50-letnico praznovali zelo slovesno zopet v miru in na svojih domovih. Proslavljali so jo v soboto, dne 3. julija in v nedeljo, dne 4. julija 1926. Na prireditvi sta sodelovali poleg domače gasilske še dve godbi, tamburaški zbor in pevski zbori.

Gasilski dom na Mestnem trgu pa je postajal za razvijajoče se društvo preveč tesen. Škofjeloški gasilci so pričeli misliti na gradnjo doma, ki bi ustrezal vsem potrebam sodobne gasilske organizacije. Pri društveni upravi je bil formiran grad-beni odsek, ki je imel prvo sejo dne 22. februarja 1934. Po dveh letih marljivega dela je bila zgradba pod streho in proslavo svoje 60-letnice so loški gasilci prazno-vali v svojem novem domu. Dom sicer ni bil dokončno dograjen, ker so si gradi-telji zaradi njegove razsežnosti zamislili, da ga bodo gradili v dveh etapah. Za 60-letnico obstoja društva je bila zaključena prva etapa. Društvo je ob tej priložnosti razvilo tudi svoj prvi prapor.

Minulo je dvajset težkih let velikih preizkušenj za naš narod. V to dobo sovpada druga svetovna vojna. V NOB so odšli skoraj vsi vodilni gasilci, zato so bile žrtve in krvni davek zelo velike. Sledili so klicu gasilske ideje in branili največjo narodno vrednoto — svobodo.

Po osvoboditvi so pričeli gasilci razmišljati o razširitvi gasilskega doma. Dozivali so še nekaj prepotrebnih prostorov, tako da je do 80-letnice obstoja društva bila dovršena zadnja faza graditve doma. Stavba ni sicer takšna, kot je

bila prvotno zamišljena, vendar je toliko izpopolnjena, da lahko služi nalogi, za katero je bila grajena. Vsa pričeta dela so bila dokončana. Dom se je odel v praznično obleko; obnovljeno je bilo tudi njegovo notranje in zunanje lice.

Osemdesetletnica se je praznovala zelo lepo in pomembno 30. junija in 1. julija 1956. Slavnosti so se pričele v soboto zvečer. Najprej s promenadnim koncertom, nato z naznanilom fanfaristov, prihodom plameničarjev, prižiganjem slavnostnega ognja in pozdravom gostov. Slavnostna akademija je bila v Kulturnem domu s prav pestrim sporedom, ki so ga izvajali člani gasilci in kot gostje člani KUD »Tone Sifrer« iz Škofje Loke. Naslednji dan je bil na telovadšču TVD Partizan prvi brigadni gasilski nastop članstva in pionirjev. Ob tej priliki je bilo tudi gasilsko zborovanje z razvitjem praporov Okrajne gasilske zveze za Gorenjsko in Prostovoljnega gasilskega društva v Škofji Loki. Nastopa se je udeležilo 900 članov, članic in pionirjev v uniformah in krojih. Zborovanju pa je poleg gasilskih enot prisostvovala večja množica ljudi. Pri mimohodu je sodelovalo 1100 gasilcev, gasilk, mladincev in pionirjev; zaključil ga je odred JLA. Množica ljudstva in gasilcev pa se je zatem pred spominsko ploščo poklonila spominu padlih gasilcev - borcev NOB. Pokroviteljstvo nad gasilskimi slavnostmi je prevzel ObLO Škofja Loka, pokroviteljstvo nad praporom Kmetijske zadruga Škofja Loka. Kurnoval pa mu je občinski odbor Zveze borcev Škofja Loka. Slavnosti so se udeležili tudi zastopniki Okrajne gasilske zveze za Gorenjsko in Gasilske zveze LRS. Prišla pa je tudi 14-članska delegacija koroških slovenskih gasilcev iz Avstrije.

Ce pomislimo, da so škofjeloški gasilci v dobi 80 let obvarovali milijonsko ljudsko premoženje in bili ljudem ob strani v največjih stiskah, saj so gasili pri več kot 500 požarih, pomagali pri povodnji, potresu in ob drugih nezgodah, šele vidimo, kako vsestransko so škofjeloški gasilci stali ljudstvu v pomoč.

Jelo Janežič

DROBNE ZANIMIVOSTI

POTOVANJE IZ FURLANIJE PREKO POLJANSKE DOLINE V ŠKOFJO LOKO LETA 1486

(Izvilleček iz potnega dnevnika Paola Santonina)

Ozemlje med alpskim in kraškim svetom je bilo že od najstarejših dob dalje močno prehodno ozemlje. Preko njega je vodila ena najvažnejših prometnih in trgovskih poti med zgornjim Posavjem in zgornjim Posočjem, ki je imela več kot lokalni pomen.

V naslednjem potovanju se seznamimo s tovarno potjo, ki je vezala Primorsko po loškem ozemlju in z načinom takratnega potovanja. Po njej so tovorili nekdanji prebivalci loškega gospostva železo, platno in druge izdelke na Primorsko.

To je čas neposredno pred odkritjem Amerike, obenem čas turških vpadov. Povsod se kažejo sledovi njihovih uničevalnih pohodov, zato vlada v deželi neurejenost.

Paolo Santonini je spremljal Pietra Carla, škofa iz Caorle, ki je kot poslanec in namestnik oglejskega patriarha obiskal vse kraje, ki so v cerkvenem pogledu spadali pod oglejsko patriarhijo, in po uničevalnih turških pohodih zopet urejal cerkvene razmere. Paolo Santonini je bil jurist laik, meščan iz Vidma.

Njegov dnevnik nam ga predstavi kot pravega južnjaka, ki zna živeti in ima oster čut za opazovanje umetnostnih spomenikov in tudi vsakdanjega življenja.

Dne 26. avgusta 1486 so predpoldne odpotovali iz Čedad ob reki Nadiži (Natissona) v vas Spietar (s. Pietro) in še istega dne s konji odšli dalje proti vasi Kred (Crete), kjer so prenočevali potem, ko so se službeno en dan zadržali v bližnji vasi. Dne 28. avgusta so odšli v Kobarid (Cavoretum) in istega dne okoli

Crtkano je zarisana pot iz Vidma do Škofje Loke